

Одеська обласна організація

**Інформаційний
бюлетень**

№ 36

Вересень 2023 р.

Зміни до Порядку №100

Зміни до Порядку №100 діють з 12 вересня: опубліковано постанову!

Новим рішенням КМУ змінив Порядок №100 для виплати компенсації за невикористані відпустки. Постановою №957 від 08.09.2023 р. **Про внесення змін до порядків, затверджених постановами Кабінету Міністрів України від 8 лютого 1995 р. № 100 і від 8 серпня 2016 р. № 500** встановлено окремі правила для нарахування виплати компенсації за минулі роки до 31 грудня включно. Змінені правила починають діяти з 12 вересня.

1 вересня КМУ прийняв постанову щодо обчислення середньої заробітної плати для виплати компенсації за невикористані відпустки, що проводиться з урахуванням виплат за робочий рік, у якому виникло право на таку відпустку.

КАБІНЕТ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ

ПОСТАНОВА

від 08 вересня 2023 р. № 957

Київ

Про внесення змін до порядків, затверджених постановами Кабінету Міністрів України від 8 лютого 1995 р. № 100 і від 8 серпня 2016 р. № 500
Кабінет Міністрів України **постановляє:**

Внести до Порядку обчислення середньої заробітної плати, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 8 лютого 1995 р. № 100 (ЗП України, 1995 р., № 4, ст. 111; Офіційний вісник України, 2020 р., № 101, ст. 3274; 2021 р., № 72, ст. 4536), і Порядку надання державним службовцям матеріальної допомоги для вирішення соціально-побутових питань, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 8 серпня 2016 р. № 500 (Офіційний вісник України, 2016 р., № 65, ст. 2191), зміни, що додаються.

Прем'єр-міністр України

Д. ШМИГАЛЬ

Що передбачає Постанова №957

За текстом Постанови №957 у Порядку №100 змінять редакцію абз.1 п.2.

А саме:

1. Обчислення середньої заробітної плати для оплати часу відпусток, надання матеріальної (грошової) допомоги або виплати компенсації за невикористані відпустки проводиться виходячи з виплат за останні 12 календарних місяців роботи, що передують місяцю надання відпустки, надання матеріальної (грошової) допомоги або виплати компенсації за невикористані відпустки. Тож це правило працює на загальних підставах і далі.

2. Обчислення середньої заробітної плати для виплати компенсації за невикористані відпустки, на які працівник набув право до 31 грудня 2023 р., проводиться виходячи з виплат, нарахованих у 2023 році.

Цією ж постановою КМУ внесено зміни до Порядку надання державним службовцям матеріальної допомоги для вирішення соціально-побутових питань у частині можливості надання матеріальної допомоги у розмірі не більше середньомісячної заробітної плати (замість середньомісячної заробітної плати).

Як рахувати компенсацію за невикористані відпустки з 12 вересня: аналіз змін до Порядку №100

12 вересня була опублікована і набрала чинності постанова КМУ від 08.09.2023 №957. Нею внесено зміни щодо порядку розрахунку середньої зарплати для компенсації за невикористані відпустки. Докладно про це розповімо далі

Що саме змінили у Порядку №100?

Насамперед у пункті 2 розділу II один абзац замінили двома (див. таблицю).

Таблиця. Зміни до п. 2 Порядку №100

До 12.09.2023	З 12.09.2023
Обчислення середньої заробітної плати для оплати часу відпусток або для виплати компенсації за невикористані відпустки проводиться виходячи з виплат за останні 12 календарних місяців роботи, що передують місяцю надання відпустки або виплати компенсації за невикористані відпустки.	Обчислення середньої заробітної плати для оплати часу відпусток, надання матеріальної (грошової) допомоги або виплати компенсації за невикористані відпустки проводиться виходячи з виплат за останні 12 календарних місяців роботи, що передують місяцю надання відпустки, надання матеріальної (грошової) допомоги або виплати компенсації за невикористані відпустки. Обчислення середньої заробітної

До 12.09.2023	З 12.09.2023
	плати для виплати компенсації за невикористані відпустки, на які працівник набув право до 31 грудня 2023 р., проводиться виходячи з виплат, нарахованих у 2023 році.

Як бачимо, один із напрямів змін стосується певної матдопомоги. Судячи з усього, йдеться про **матдопомогу державним службовцям для вирішення соціально-побутових питань**, яка надається у порядку, затвердженому постановою КМУ від 08.08.2016 №500.

От для неї чітко прописали правила розрахунку – не лише виплати, які не треба брати до уваги (зміни, внесені до абзацу двадцятого п. 4 Порядку №100), а й розрахунковий період (зміни, внесені до п. 7 Порядку №100).

Проте зараз ми поговоримо про компенсацію за невикористані відпустки, де все далеко не так райдужно. А тим часом це може стосуватися будь-якого працівника або роботодавця. І змінили чомусь порядок розрахунку саме компенсації за невикористані відпустки, а не відпусткових.

Компенсація за невикористані відпустки по-новому

По суті, Постанова №957 запровадила новий підхід щодо розрахунку компенсації за невикористані відпустки, залежно від того, в яких роках у працівника виникло право на цю відпустку – до 31.12.2023 чи пізніше. При цьому досі Порядок №100 не містив окремих правил для розрахунку середньої зарплати щодо компенсації за невикористані відпустки, для жодної із категорій працівників. Тобто **і відпусткові, і компенсацію за невикористані відпустки рахували однаково.**

Якщо дуже коротко і стисло, то правила старого підходу такі:

- для розрахунку середньої зарплати беремо 12 місяців, які передують місяцю надання відпустки або нарахування компенсації за невикористані відпустки. Це, так би мовити, базовий розрахунковий період;
- але розрахунковий період може бути і меншим – все залежить від того, скільки працівник фактично відпрацював у цих 12 місяцях;
- може бути і таке, що у працівника взагалі немає розрахункового періоду (наприклад, в останній рік перед звільненням він перебував у відпустці без збереження зарплати). У такому випадку середня зарплата рахується виходячи з окладу працівника (або з мінімальної зарплати, якщо її розмір більший) на дату розрахунку.

І всі ці правила, які ми так докладно розглядали у статті, наведеній вище за посиланням, і надалі працюватимуть. Але тимчасово – лише для відпусткових. А от для компенсації за невикористані відпустки впровадили спеціальний порядок розрахунку.

У 2023 році, починаючи з 12 вересня, треба буде застосовувати вже **новий підхід**.

Якщо право на відпустки, якими працівник не скористався, виникло до 31 грудня 2023 року, для розрахунку компенсації за ці відпустки треба брати виплати, нараховані працівникові у 2023 році.

Наголосимо, що для розрахунку середньої зарплати важливі два чинники: розрахунковий період і виплати (доходи), нараховані працівникові в цьому періоді. Саме тому в Порядку №100 існують два окремі розділи – розділ II, за яким визначається розрахунковий період, і розділ III, за яким визначається, які виплати брати до розрахунку.

Проте зміни щодо правил розрахунку компенсації за невикористані відпустки урядовці чомусь внесли лише до розділу II (про розрахунковий період). Причому якщо розуміти буквально, стосуються ці зміни не розрахункового періоду, а виплат, які треба брати до розрахунку. Отже, в цьому вже є невизначеність, яка може і обов'язково призведе до суперечок.

Ці самі правила нарахування компенсації поширюються на випадки виплати у разі тривалості щорічної основної відпустки більше 24 днів та нарахування при звільненні компенсації за додаткові оплачувані щорічні відпустки.

Покажемо це на спрощеному прикладі.

Приклад 1. *Працівник звільняється з роботи 12 вересня 2023 року. У нього залишилася невикористаною відпустка за 2022 рік (24 календарні дні). Як порахувати компенсацію?*

Старий підхід, за яким розрахунковим періодом був би період 01.09.2022 – 31.08.2023 і до розрахунку бралися б виплати за цей період, вже застосовувати не можна.

За новим підходом до розрахунку треба брати лише виплати, нараховані працівникові у 2023 році. Але як? У змінах до Порядку №100 - жодних пояснень або прикладів.

Два основні запитання:

- Ми, як і раніше, беремо виплати, нараховані до місяця, в якому працівник звільняється? Тобто до 31.08.2023? Чи треба брати до уваги і виплати за місяць звільнення (вересень 2023 року)? Адже вересневі виплати теж входять до тих, які «нараховані у 2023 році»!
- Виплати, виходячи з яких ми рахуватимемо середню зарплату, змінилися. А розрахунковий період? Про нього ж зміни нічого не говорять!

Оскільки урядовці поки що не надали пояснень, спробуємо самі здогадатися, що вони мали на увазі.

В цій ситуації бухгалтеру треба порахувати суму виплат, нарахованих працівникові за період 01.01.2023 – 31.08.2023. А також кількість календарних днів, яка припадає на цей період. А потім суму виплат поділити на кількість днів.

Уявимо, що працівникові у 2023 році щомісяця нараховували зарплату за окладом 20 000 грн. Періодів, коли він не працював без збереження зарплати, не було. Лікарняні для спрощення теж у цьому прикладі не розглядаємо. Беремо ідеальний варіант: сума його доходів за 8 місяців становить $20\,000 \times 8 = 160\,000$ грн.

Кількість календарних днів за перші 8 місяців 2023 року становить 243 днів.

Таким чином, середня зарплата становитиме $160\,000 / 243 = 658,44$ грн.

А сума компенсації за невикористану відпустку становитиме $24 \times 658,44 = 15\,802,56$ грн.

А що зміниться у 2024 році?

Протягом наступних років (якщо урядовці знову не змінять Порядок №100) роботодавцям доведеться застосовувати обидва підходи: і старий, і новий.

А саме:

- щодо компенсації за невикористані відпустки, право на які було зароблено до 31.12.2023 (включно) – новий підхід (який ми навели у Прикладі 1);
- щодо компенсації за відпустки, зроблені починаючи з 01.01.2024 – старий підхід.

Бухгалтеру роботодавця від цього стане складніше. Адже замість однієї середньої зарплати для розрахунку компенсації йому доведеться рахувати дві середні. Та й саму компенсацію ділити на дві частини: компенсація за відпустки, зароблені до 31.12.2023 і після.

Покажемо це на спрощеному прикладі.

Приклад 2. Працівник звільняється з роботи 31 січня 2024 року. У нього залишилася невикористаною відпустка за період з 01.02.2023 по 31.01.2024 (24 календарні дні). Як порахувати компенсацію?

Передусім ми бачимо, що частину невикористаної відпустки працівник заробив у 2023 році. А отже, треба буде рахувати суму компенсації окремо: за відпустку за 01.02.2023 – 31.12.2023 і за відпустку за 01.01.2024 – 31.01.2024.

Насамперед з'ясуємо, скільки днів невикористаної відпустки припадають на ці періоди.

У періоді 01.02.2023 – 31.12.2023 маємо 334 календарні дні. Отже, це нам дає $24 / 365 \times 334 = 22$ календарні дні відпустки.

У січні 2024 р. маємо 31 календарний день. Отже, на нього припадає $24 / 365 \times 31 = 2$ календарні дні відпустки.

Тепер перейдемо до розрахунку середньої зарплати, виходячи з якої ці дні будуть оплачені.

Припустимо, що протягом усього 2023 року працівникові нараховували зарплату в розмірі 15 000 грн. А з 1 січня 2024 року йому підняли оклад до 18 000 грн. Днів, коли він не працював і за ним не зберігалася зарплата, в цьому періоді немає.

Два основні запитання:

- Коли ми рахуємо компенсацію за 01.02.2023 – 31.12.2023, ми, як і раніше, беремо виплати, нараховані за 12 місяців до місяця, у якому працівник звільняється? Чи треба брати до уваги виплати за січень 2023 року? Адже вони теж входять до тих, які «нараховані у 2023 році»!
- Розрахунковий період для компенсації за січень 2024 р. буде таким самим? Чи його треба буде визначити інакше?

Далі автор наводить власну думку з цього приводу.

Беремо ідеальний варіант (без лікарняних, відпусток без збереження зарплати тощо):

- за період 01.02.2023 – 31.12.2023 працівник заробив $15\,000 \times 11 = 165\,000$ грн;
- за січень 2024 р. працівник заробив 18 000 грн.

Для розрахунку компенсації за період 01.02.2023 – 31.12.2023 застосовуємо **новий підхід**. Тобто беремо виплати, нараховані працівникові з 01.02.2023 по 31.12.2023. Тобто середня зарплата становитиме: $165\,000 \text{ грн} / 334 = 494,01$ грн. А сума компенсації $22 \times 494,01 = 10\,868,22$ грн.

Для розрахунку компенсації за січень 2024 р. застосовуємо **старий підхід**. Тобто розрахунковим періодом є період **01.01.2023 – 31.12.2023**.

Що ми бачимо при цьому:

- підвищення окладу в січні 2024 р. на розрахунок компенсації жодним чином не вплине;
- розрахунковим періодом є 12 місяців, які передують місяцю звільнення. І це місяці 2023 року, однак їх 12, а не 11.

Таким чином, середня зарплата становитиме $180\,000 / 365 = 493,15$ грн. А сума компенсації за невикористану відпустку становитиме $2 \times 493,15 = 986,30$ грн.

Загальна сума компенсації становитиме $10\,868,22 + 986,30 = 11\,854,52$ грн.

Проте ще раз наголосимо, що наведене вище в обох прикладах – це точка зору автора. Ми цілком припускаємо, що Мінекономіки або Держпраці у своїх роз'ясненнях наведуть інші трактування та приклади. Наведене в цій статті – це спроба пов'язати зміни у [Порядку №100](#) із практикою. Наскільки нам це вдалося, покаже час.

*Підготувала завідувач відділу соціально-економічного захисту працівників
Валентина ПОДГОРЕЦЬ, 0676544235*